

ERIO CASTELLUCCI

Vysvätená služba
Pohľad na teológiu kňazstva

VYSVÄTENÁ SLUŽBA

*Môjmu farárovi
donovi Varovi Mingozzimu,
ktorý je prvým a stálym príkladom
pastiera a služobníka Cirkvi*

© 2002, 2014 by Editrice Queriniana, Brescia

© Spolok sv. Vojtecha – Vojtech, spol. s r. o., Trnava 2026

ISBN 978-80-8161-610-5

Obsah

ÚVOD	15
1. SLUŽBA A SLUŽOBNÍCI V NOVOM ZÁKONE	23
1.1. Nevhodný biblický oporný bod: ‚kňazstvo‘	24
1.1.1. Novozákonné fakty o ‚kňazstve‘	26
<i>Antický inštitút kňazstva</i>	<i>27</i>
<i>Novosť kresťanského kňazstva</i>	<i>32</i>
1.1.2. Novozákonné ‚kňazstvo‘ a teológia	
vysvätenej služby	38
<i>Pavlove poznámky v prospech ‚kňazského‘</i>	
<i>chápania apoštolátu</i>	<i>39</i>
<i>Kontinuita a diskontinuita medzi starovekým</i>	
<i>kňazstvom a novou službou</i>	<i>41</i>
1.2. Cirkev/cirkvi a služba v Novom zákone	46
1.2.1. Prvé spoločenstvo v Jeruzaleme	
(približne roky 30 – 45)	48
1.2.2. Prvé spoločenstvá medzi pohanmi	
(približne roky 45 – 65)	51
1.2.3. <i>Plantatio ecclesiae</i> po smrti apoštolov	
(približne roky 65 – 100)	54
1.3. Základné cirkevné služby v Novom zákone	62
1.3.1. Dvanásti a apoštoli	63
<i>Dvanásti (apoštoli) v evanjeliách</i>	<i>63</i>

<i>Dvanásť a apoštoli v Skutkoch apoštolov a u Pavla</i>	67
1.3.2. Priami spolupracovníci apoštolov	74
<i>Siedmi</i>	74
<i>Pavlovi spolupracovníci</i>	75
1.3.3. Charizmy a služby, ktoré pretrvávajú v poapoštolskej dobe	77
<i>Charizmy a služby</i>	78
<i>Starší/presbyteri a dozerajúci/biskupi</i>	82
<i>Služobníci/diakoni</i>	87
<i>Proroci</i>	89
<i>Učítelia/magistri, evanjelisti</i>	92
<i>Pastieri</i>	93
<i>Vodcovia, sprievodcovia, predsedajúci</i>	95
1.4. Záver: súhrnný prehľad typov novozákonnej služby	98
2. SLUŽBA V SPISOCH APOŠTOLSKÝCH OTCOV	103
2.1. Rôznorodosť zatiaľ 'nekňazskej' služby: apoštolskí otcovia	106
2.1.1. <i>Didaché</i> . Služobníci putujúci (apoštoli, proroci a učítelia) a stáli (biskupi a diakoni)	107
2.1.2. Klement Rímsky: apoštoli, biskupi-presbyteri a diakoni	110
2.1.3. Ignác z Antiochie: trojdelenie služby (biskup, presbyteri a diakoni)	114
2.1.4. Polykarp: presbyteri a diakoni	121
2.1.5. Hermasov pastier: apoštoli, biskupi, učítelia, diakoni, kňazi, vodcovia	123
2.2. Významný prínos. Zhoda eucharistického a komunitného predsedníctva (Justín), apoštolská postupnosť (Irenej) a začiatok 'sakrálného' pohľadu na službu (Klement Alexandrijský)	125
2.2.1. Justín: 'predstavený' bratstva a eucharistického zhromaždenia, diakoni, lektori	125
2.2.2. Irenej: biskupi/kňazi 'nasledovníci' apoštolov a diakoni ustanovení spomedzi 'siedmich'	127

2.2.3. Klement Alexandrijský: diakoni, kňazi a biskupi ako 'stupne' v gnosticizme	131
2.3. Završenie 'sacerdotalizácie' služby: Tertulián, Cyprián, Origenes, Hypolit	132
2.3.1. Tertulián: biskup ako 'najvyšší kňaz'	132
2.3.2. Cyprián: biskup, kňaz a diakon	134
2.3.3. Origenes: kresťanskí služobníci 'kňazi' a tí, ktorí 'vynikajú' v cnostiach	136
2.3.4. Apoštolská tradícia: biskup, veľkňaz, presbyteri a diakoni	138
2.3.5. Interpretácia procesu 'sacerdotalizácie' služby	142
2.4. Formovanie sakrálnych, obradných a služobno- pastoračných modelov: apoštolskí otcovia počas 4. – 6. storočia	147
2.4.1. <i>Sakrálny</i> pohľad: 'kňaz' ako nebeská bytosť a 'prostredník' milosti (Gregor Nazianský, Ján Zlatoústý a Pseudo-Dionýz)	149
2.4.2. <i>Kultový</i> pohľad: rovnosť medzi presbyterom a biskupom (Hieronym)	156
2.4.3. <i>Služobný</i> pohľad: biskup ako služobník v kňazskom ľude	158
2.4.4. Pokus o prostredníctvo: biskup ako pastier v kňazskom ľude (Gregor Veľký)	164
2.5. Od patristiky k stredoveku	166
2.5.1. Zhrnutie troch základných patristických modelov	168
2.5.2. Biskupská kolegialita a prvenstvo Ríma	171
3. TEOLÓGIA SLUŽBY OD STREDOVEKU PO PREDVEČER DRUHÉHO Vatikánskeho koncilu	177
3.1. Stredoveká teológia	177
3.1.1. Rozdelenie sviatosti a jurisdikcie	178
3.1.2. Autoritatívny príspevok Izidora zo Sevily	184
3.1.3. Prvky teológie služby od 7. do 13. storočia	186
<i>Plná závislosť od Izidora: 7. – 9. storočie</i>	186

<i>Sviatosťné stotožnenie biskupov a kňazov:</i>	
10. – 11. storočie	188
<i>Definícia ‚posvätného stavu‘ a zameranosť kňazstva</i>	
<i>na Eucharistiu: 12. – 13. storočie</i>	189
3.1.4. Tomáš Akvinský: najucelenejšia stredoveká	
syntéza	194
3.1.5. Rímsky primát, diakonát a ‚kňazstvo‘	
na konci stredoveku	199
<i>Vývoj Rímskeho primátu v stredoveku</i>	199
<i>Postupné zanikanie trvalého diakonátu v stredoveku</i>	202
<i>Zásahy Magistéria do ‚kňazstva‘ na konci stredoveku</i>	203
3.2. Od reformácie a protireformácie	
po Prvý vatikánsky koncil	205
3.2.1. Povaha vysvätenej služby v luteránskych úvahách ...	207
3.2.2. Tridentský koncil (1545 – 1563)	212
3.2.3. Teologický obraz <i>sacerdos</i>	
v potridentskej teológii a katechéze	220
<i>Tridentský katechizmus</i>	221
<i>Vplyv francúzskej spirituality v 17. storočí</i>	223
3.2.4. Pápežský primát v doktríne	
Prvého vatikánskeho koncilu	225
3.3. Príspevky k teológii vysvätenej služby	
v prvej polovici 20. storočia	229
3.3.1. Pápežské Magistérium	230
3.3.2. Teologické a spirituálne príručky a katechizmy	234
3.3.3. Signály obnovy Druhým vatikánskym koncilom	238
<i>Spiritualita diecézneho kléru a Mercier</i>	239
<i>Klérus a sekularizácia a Suhard</i>	241
<i>Teológia laikátu a Congar</i>	242
<i>Základy na obnovu teológie episkopátu</i>	244
4. VYSVÄTENÁ SLUŽBA OD DRUHÉHO Vatikánskeho	
KONCILU PO SÚČASNOSŤ	257
4.1. ‚Vysvätená služba‘ v koncilových úvahách o biskupovi	
(LG 18 – 27)	259

4.1.1. Koncilový náčrt teológie miestnej cirkvi	260
4.1.2. ‚Kolegialita‘ apoštolov a ich nástupcov	263
4.1.3. Sviatosťný charakter episkopátu	268
4.1.4. Episkopát ako ‚služba‘ rozčlenená do <i>triplex munus</i> ..	272
4.2. ‚Vysvätená služba‘ v koncilových úvahách	
o presbyteroch (LG 28 a PO)	278
4.2.1. ‚Misionárske‘ východisko nového pohľadu	
na presbyterát	280
4.2.2. ‚Obsah‘ presbyteriálnej misie, <i>tria munera</i>	283
4.2.3. Komunitný rozmer presbyterátu a ‚presbytéria‘	286
4.2.4. Kritické prehodnotenie kultovej	
a posvätnéj perspektívy	290
4.2.5. ‚Služobný‘ význam presbyterátu a diakonátu	297
4.2.6. K vyhodnoteniu druhého vatikánskeho koncilu	300
4.3. Hlavné pokoncilové teologické formulácie	303
4.3.1. Prístupy kristologického charakteru	304
<i>Kristologická línia ‚kňazstva‘,</i>	
<i>kultovo-sakrálny model</i>	304
<i>Kristologická línia ‚zástupníctva‘,</i>	
<i>misijný-pastoračný model</i>	307
4.3.2. Formulácie ekleziologického charakteru	310
<i>Ekleziologická línia ‚koordinácie‘,</i>	
<i>model charizmatisko-funkcionálny</i>	310
<i>Ekleziologická línia ‚sviatosti‘,</i>	
<i>apoštolsko-misijný model</i>	314
4.4. Ekumenická diskusia o službe a jej reflexie	319
4.4.1. Ekumenická diskusia okolo BEM	319
4.4.2. ‚Služba‘ a ‚kňazstvo‘	323
‚Cirkve celá v službe‘	323
Kňazská služba alebo služobné kňazstvo?	326
4.5. Pokoncilové Magistérium	328
4.5.1. O synode 1971: problém identity	328
4.5.2. Dôležité zásahy Magistéria medzi dvoma	
synodami	332
4.5.3. O <i>Pastores dabo vobis</i> (1992), problém spirituality	340

5. METODICKÉ ZHRNUTIE	351
5.1. Ustanovenie a povaha kresťanskej služby	
počnúc Novým zákonom	352
5.1.1. Neustála konfrontácia s Novým zákonom	352
5.1.2. K pôvodu kresťanskej služby:	
Ježiš, Dvanásti a ďalšie ekleziálne úlohy	354
5.1.3. Diakonia ako spoločný menovateľ	361
<i>Kristologický význam diakonie</i>	362
<i>Cirkevný význam diakonie</i>	364
<i>Záver</i>	366
5.2. Kristologicko-trinitárne zaradenie vysvätenej služby	368
5.2.1. Kristologické zaradenie	368
5.2.2. Trinitárne zaradenie	372
5.3. Ekleziologické zaradenie vysvätenej služby	375
5.3.1. Tri „stupne“ vysvätenia	376
5.3.2. Vzťahy v „presbytériu“ a s Božím ľudom	380
5.3.3. Služobník a svet-všeobecný rozmer misie	387
5.4. Pastierska láska ako charakteristická črta	
služobnej spirituality	393
5.4.1. Koncept „pastoračnej lásky“	393
5.4.2. Celibát vysväteného služobníka v kontexte	
pastoračnej lásky	394
5.4.3. Vykonávanie služby ako zdroj duchovného života	396
5.4.4. Štruktúra „diecéznej spirituality“ služobníka	398
5.4.5. Vzťah medzi rôznymi <i>munera</i> odvodenými	
zo sviatosti posvätného rádu	404
5.5. Otázka „kňazstva žien“	408
ZÁVER	419
Bibliografia	425
Menný zoznam	471

Úvod

Úvod

V dogmatickej teológii patrí dnes téma vysvätenej služby nepochybne medzi najkomplikovanejšie. Keď v roku 1932 francúzsky teológ André Michel napísal, že od Tridentského koncilu je teológia posvätného stavu pokojná, príslušné dogmatické postoje jasne stanovené a prípadný pokrok by mohol spočívať len v upresnení dôkazov, vyplývajúcich z Písma a spisov apoštolských otcov¹, iste si nepredstavoval, že o niečo vyššie tridsať rokov bude pravdou presný opak; že pokoncilová diskusia spochybni nielen ten či onen aspekt vysvätenej služby, ale *samotný dôvod jej existencie*. Základný problém sa teda týka existencie a povahy sviatosti vysviacky, ktorý sa skúmal od začiatku ,krízy identity‘ presbyterátu. Vzhľadom na hermeneutické obzory, ktoré určite neboli pokojné – veď boli ,krízové‘ – nie je možné očakávať pokojnú a vyrovnanú diskusiu. Nachádzame mnoho jednostranných postojov a unáhlených riešení v stovkách publikácií, ktoré na túto tému vychádzali medzi koncom šesťdesiatych a začiatkom osemdesiatych rokov minulého storočia.

Diskusie v tomto období sa teda nepozastavujú pri sekundárnych otázkach, ale koncentrujú sa na samotné základy

¹ A. MICHEL, *Ordre. Ordination*, v *Dictionnaire de Théologie Catholique, Letouzey et Ané*, Paríž 1932, XI/2, zv. 1378.

vysvätenej služby, pričom sa polarizujú okolo dvoch základných odkazov teológie služby – *kristologického* a *ekleziologického*. Prvá z týchto polarizácií dáva vzniknúť smeru, ktorý môžeme definovať ako sakrálny alebo kristomonistický, druhá demokratickému alebo ekleziomonistickému smeru. Pokiaľ ide o prvý smer, teológia služby sa odvodzuje priamo od ‚kňazstva‘ Krista a čo sa týka druhého smeru, odvodzuje sa od ‚charizmatického‘ rozmeru Cirkvi. Prvý smer, typický pre predkoncilové obdobie, no prítomný aj neskôr, má tendenciu vyčerpávať teologické úvahy o službe vo vzťahu ku Kristovi bez toho, aby bral do úvahy Cirkev. Druhý smer, pre ktorý je typická pokoncilová demokratizujúca tendencia, osvojená reformáciou, sa prikláňa k vyčerpávaniu teologických úvah o službe vo vzťahu k Cirkvi bez toho, aby sa bral do úvahy Kristus.

Obe tieto formulácie nachádzajú ukotvenie v Novom zákone, Tradícii, Magistériu a histórii teológie. Prvá sa môže inšpirovať biblickými textami, v ktorých sa zdôrazňuje kontinuita poslania Krista, poslania apoštolov a poslania ich spolupracovníkov i nasledovníkov. Okrem toho sa môže odvolávať na úvahu *Listu Hebrejom* o Kristovom kňazstve vo vzťahu ku kňazským a kultovým povinnostiam apoštolov a kresťanských služobníkov; môže sa opierať o patristické texty, v ktorých sa črtá postupná sacerdotalizácia a sakralizácia služby. Na záver má k dispozícii bohatú sériu textov Magistéria, ktoré predovšetkým od Tridentského koncilu, cez pápežské dokumenty 20. storočia až po predvečer Druhého vatikánskeho koncilu dôrazne podčiarkujú prvenstvo kristologického a obetného odkazu služobného kňazstva.

Ale aj druhá formulácia má svoje referenčné body. V Novom zákone sa môže oprieť o ekleziológiu, ktorá dáva priestor charizmám, o koncepciu kresťanskej služby v silnej diskontinuite so starozákonným kňazstvom kultového charakteru, o prvenstvo úlohy evanjelizácie a pastoračnej starostlivosti oproti úlohe vysluhovať sviatosti a obety, o skutočnosť krstu

ako zdroja misijného úsilia veriacich, o chápanie služobníka viac ako ‚diakona‘ než ako svätého muža. Môže sa tiež odvolávať na patristickú tradíciu prvých dvoch storočí, v ktorej ešte nie je prítomná úplná sacerdotalizácia služby a ktorá odráža rôznorodosť a pôvodnosť kresťanských úloh, ako sú opísané v Novom zákone. Objavuje texty, v ktorých sa o službe uvažuje v tesnom vzťahu s úlohou slova a pastoračného vedenia spoločenstva. A konečne, môže sa odvolať na Druhý vatikánsky koncil, aby v ňom zaznamenala návrat k misionárskejšiemu a menej kultovému videniu služby.

V rámci týchto súradníc, načrtnutých vo všeobecných rysoch (ktorými sa v tejto knihe budeme širšie zaoberať), sa pohybuje aktuálna teológia vysvätenej služby. V skutočnosti je málo teológov, ktorí dnes celkom prijímajú prvý alebo druhý model. Väčšina sa snaží nájsť *strednú cestu*, ktorá by spájala správne požiadavky z oboch a počas osemdesiatych a deväťdesiatych rokov sa vytvorili dobré syntézy. Ak sa výskum vyváženej teológie konkretizuje len v týchto posledných dvoch desaťročiach, to opäť ešte neznamená, že sa môžeme podpísať pod optimistické Michelove tvrdenia. Zostávajú totiž otvorené rôzne problémy nielen exegetického a teologického charakteru, ale aj (a možno predovšetkým) duchovného a pedagogického. Najväčšia aktuálna výzva sa týka realizácie koncilových a pokoncilových teologických výdobytkov na poli spirituality ordinovaného služobníka a seminaristickej a trvalej formácie.

V prístupe k týmto problémom používa kniha klasický postup. Prvá kapitola vyhľadáva v Novom zákone prvky teológie vysvätenej služby, kritizuje ‚kňazský‘ prístup a nachádza bod spojenia v cirkevnej ‚diakonii‘, ktorá sa z Krista prenáša na Dvanástich, spolupracovníkov apoštolov a na ich nasledovníkov. Toto sa objavuje pri úvahách o početných trvalých službách, ktoré nachádzame u novozákonných cirkví, ako

začleňovanie, spolupráca a postupnosť v základnej apoštolskej službe. V tejto kapitole venujeme osobitnú pozornosť vzťahu medzi obrazmi ‚Cirkvi‘, ktoré sa vynárajú z rôznych spisov, a členeníu služieb na tomto základe.

Druhá kapitola odhaľuje v *patristických textoch*, ktoré čítame v chronologickej postupnosti, niektoré novátorské javy: istý stupeň *sakralizácie* služby, ktorá sa nepozorovane začína už u apoštolských otcov a stáva sa zjavnou počas 3. storočia; s tým spojenú *sakralizáciu* služby, typickú pre niektorých východných otcov novoplatónskej inšpirácie; *trojdelenie* služby na funkcie, ktoré sa už u Ignáca z Antiochie stotožňuje s úradom biskupa, kňaza a diakona; trvalosť, obzvlášť u niektorých západných otcov a predovšetkým u Augustína, služby *diakonálneho* charakteru s typickým charakterom oproti ‚kňazskému‘.

Tretia kapitola pokrýva široké obdobie, ktoré siaha od začiatku stredoveku až po predvečer Druhého vatikánskeho koncilu. Viacero strán je venovaných *obdobiu stredoveku*, ktoré sa obvykle v štúdiách týkajúcich vysvätenej služby zanedbáva. Ide o obdobie, v ktorom sa presadzovalo výrazné rozlišovanie medzi mocou posvätného stavu a výkonnou mocou, s následným zdôrazňovaním kultovo-obetného prvku a zrovnoprávňovaním posvätného stavu presbytera a biskupa. No bolo to aj obdobie, počas ktorého sa prvýkrát sprítomnili pokusy o systematické videnie vysvätenej služby a jej umiestňovanie do teológie siedmich sviatostí, ktorá bola vypracovaná na začiatku druhého milénia. Veľkú časť kapitoly zaberá *Tridentský koncil*, ktorý, aby zareagoval na protestantský pohľad na službu, posvätil v oblasti dogmatiky kultovú koncepciu ‚kňazstva‘ a vedľa nej bez toho, aby ho integroval, staval, pastoračný pohľad, prijatý v dekrétach o reforme. Nasledujúce obdobie, ovládané tridentskou koncepciou, obohatenou niektorými duchovnými prúdmi, nepredstavilo podstatné novinky až do Druhého vatikánskeho koncilu. Spomínané svedectvá, hlavne svedectvá pápežov prvej polovice 20. storočia,

ukazujú, ako teológia a Magistérium od Tridentského koncilu až po začiatok Druhého vatikánskeho koncilu zdôrazňovali kristologický prvok a nechávali bokom prvok ekleziálny. Zdôrazňovanie pápežského primátu, ktoré sa začalo v stredoveku a vyvrcholilo Prvým vatikánskym koncilom, sa premietlo do podhodnocovania obrazu biskupa, ktorý sa zredukoval na výkon administratívnych a byrokratických úloh.

Druhý vatikánsky koncil a pokoncilové obdobie sú obsahom štvrtej kapitoly. Dôležitosť Druhého vatikánskeho koncilu v teológii služby je spôsobená faktom, že po takom dlhom čase predstavil jej prehodenie podľa ekleziálneho a misijného kľúča, bez popierania či oslabovania kristologického významu vysvätenej služby. Posledný koncil ju oslobodil od výlučne kultovo-obetného významu a znovu ju umiestnil do súradníc misijného poslania celej Cirkvi. Tento počin sa začal doktrínou o postupnosti, sviatosti a kolegialite episkopátu a systematicky napredoval počas diskusií o kňazstve. *Pokoncilové obdobie*, ako sme už povedali, prijalo doktrínu Druhého vatikánskeho koncilu v silno problematickom kontexte. Znovu sa spochybnilo viacero poznatkov, ktoré sa vyhodnotili ako zastarané alebo unáhlené, podľa toho, kto bol ich kritikom. ‚Kríza identity‘ presbyterátu pri všetkých jednostranných postojoch, ktoré vygenerovala, predstavovala priaznivú príležitosť preosiať hustým sitom fakty týkajúce sa celej vysvätenej služby. Táto zložitá diskusia je tu predstavená vo svojich podstatných bodoch s istým prihliadnutím aj na ekumenické prínosy.

Ak je dnes jednoduchšie pokúsiť sa o syntézu, je to aj vďaka poznatkom, ktoré podnietila táto ‚kríza‘. Záverečná kapitola predkladá teologickú syntézu vysvätenej služby. Prehodením základných údajov, ktoré sa vynorili počas analýzy, je vyznačená cesta, ktorá, počnúc aktualizáciou novozákonných skutočností (‚ustanovenie‘ a ‚povaha‘ služby), obnovuje jej kristologicko-trinitárny rámec a umiestňuje ju do kontextu univerzálnej a miestnej Cirkvi.

Zvláštnu pozornosť venujeme teologickej otázke spirituality vysvätenej služby a záverečný odsek veľmi diskutovanej problematike prijímania žien do vysvätenej služby, ktorá sa opäť rozhorela na začiatku deväťdesiatych rokov 20. storočia.

Výskum ako tento by mohol otvoriť nespočetné smery, ktoré môžu byť naznačené a niekedy aj stručne spracované, ale nevenujeme sa im do hĺbky, aby sme sa neodklonili od hlavnej témy. Preto témy ako biskupská kolegialita, Petrov primát, celibát, kňazstvo žien, trvalý diakonát, ustanovené služby, všeobecné kňazstvo, charizmy, teológia laikátu a ďalšie tu budú uvedené, ale nepôjdeme v nich do hĺbky, pretože táto práca má v úmysle nájsť si svoje miesto v línii problematiky týkajúcej sa *povahy a úloh vysvätenej služby v jej celistvosti*, čiže jej dvojitého kristologicko-ekleziologického pôvodu a rozdelenia služieb, pre ktoré v Cirkvi existuje.

SLUŽBA A SLUŽOBNÍCI V NOVOM ZÁKONE

Služba a služobníci v Novom zákone

1.

Exegéza a teológia posledných desaťročí venovala prehĺbený záujem službe a služobníkom v Novom zákone. Kým pred Druhým vatikánskym koncilom boli (aj) v teológii služby tendencie odkazovať na pasáže v Biblii na podporu a opodstatnenie zaujímaných postojov, po koncile sa znovu objavuje vášeň pre kritické štúdium Nového zákona, ktoré by čo najvernejším možným spôsobom obnovilo pôvod a povahu kresťanskej služby. Dost' súhrnnú a priamočiaru schematizáciu, vo všeobecnosti sprostredkovanú kategóriou „kňazstva“ (Kristus prenáša svoje kňazstvo na apoštolov a tí na svojich spolupracovníkov a nasledovníkov), tak nahradilo extrémne analytické a zložité skúmanie. V Novom zákone sa vynorila prítomnosť početných služieb, ktorých rôznorodosť je spojená s rozličnými komunitnými myšlienkami a praxou.

Exegéza sa v každom prípade a s dobrými výsledkami snažila zrekonštruovať povahu jednotlivých služieb, ktoré sa určitým spôsobom napájajú na apoštolskú službu a ich vzájomné vzťahy. Výsledkom bola významná konvergencia, zbližovanie v *troch hľadiskách*: terminológia Nového zákona neuvažuje pri označovaní kresťanských služobníkov o používaní priamo *kňazského jazyka*, ktorý je zaťažený starozákonnými posvätnými rezonanciami a ktoré sú už v Novej zmluve prekonané. Na označenie kresťanských úradov si autori

Nového zákona vyberajú *termíny* „laického“ pôvodu, ktoré vo všeobecnosti vyjadrujú vzťah k spoločenstvu – starší, dozorujúci, služobník, prorok, učiteľ. Všetky cirkevné úrady sú v línii *diakonie* – v niektorých prípadoch už samotná terminológia a vo všetkých prípadoch spôsob, akým sa uplatňuje, poukazuje týmto smerom.

1. Vo svetle týchto poznatkov to teda nie je kategória *kňazstva* (1.1.), čo vytvára novozákonný základ služby. Základ, ktorý je potrebné vytvoriť prijatím terminologickej a obsahovej variability, s ktorou Nový zákon predstavuje rozličné *komunitné úlohy* (1.3.) a ktorých mnohorakosť nie je ničím iným iba odrazom rôznych *ekleziologických koncepcií a praxe*, zrkadliacich sa v novozákonných spisoch (1.2.).

Spoločného menovateľa všetkých úloh, ktoré sa vynášajú zo súhrnu týchto údajov, bude treba hľadať v rozmere *diakonie*, rozvíjajúcej sa v smere tak ekleziálnom, ako kristologicko-trinitárnom. To je diakonia, v rámci ktorej môže byť obnovený aj „kňazský“ význam vysvätenej služby. Diakonii venujeme odsek v záverečnej sumarizujúcej kapitole tejto knihy.

1.1. NEVHODNÝ BIBLICKÝ OPORNÝ BOD: „KŇAZSTVO“

Otázka primeranosti priameho pripisovania „kňazstva“ kresťanským služobníkom vyvolala hádky, diskusie a zaujímanie rôznych postojov. Nie je to len druhoradý moment v úvahách o službe, v hre je novosť Kristovho kňazstva a kresťanského kultu. Ide o citlivý aspekt, pokiaľ ide o ekumenický dialóg s komunitami, ktoré vzišli z reformy. Stal sa príčinou veľkých polemik v rámci Katolíckej cirkvi po koncile, spojených s problémom *desakralizácie* alebo *sekularizácie* a „funkčným“ hľadiskom služby.

V poslednej dobe však niet veľa teológov, ktorí by prijímali kategóriu „kňazstva“ ako biblický východiskový bod pre teológiu vysvätenej služby. Spomeňme J. Galota, ktorý sa k tejto téme vyjadril viackrát.

V roku 1981 vyšla jeho zbierka štúdií – niektoré z nich už boli publikované skôr pod názvom *Teologia del sacerdozio* [Teológia kňazstva]¹ – z veľkej časti venovaná novozákonným základom vysvätenej služby. Titul knihy presne vyjadruje autorov zámer, ktorému zostáva verný – teológia vysvätenej služby sa má začať štúdiom Kristovho kňazstva v Novom zákone. A s týmto kňazstvom, s jeho charakteristikami, vyjadrenými v *Liste Hebrejom*, Galot znova spája apoštolát a službu, ktoré z neho vyplývajú. Je to autorská voľba, prekvapivá predovšetkým *bezprostrednosťou*, s akou spája apoštolát a kresťanskú službu s Kristovým kňazstvom bez primeraného prihliadania na Cirkev ako na „kňazský ľud“². Nie náhodou hovorí autor o „kňazovi“ – napriek všetkým rozdielom – ako o „prostredníkovi“³, čo je kategória, ktorej sa, ako uvidíme, Druhý vatikánsky koncil úmyselne vyhýba.

Jeden nesporný fakt by nás mal navádzať na najvyššiu opatrnosť pri prijímaní „kňazstva“ ako východiskového bodu vysvätenej služby, a síce, že neexistuje žiadna stať Nového zákona, ktorá by kresťanských služobníkov označovala priamo ako „kňazov“ alebo ich úlohu ako „kňazstvo“ (preskúmate pár zriedkavých prípadov *nepriameho* použitia alebo priznania určitej „kňazskej“ funkcie týmto služobníkom), pre označenie ktorých autori Nového zákona, naopak, čerpajú zo slovníka „laikov“ helénskeho a židovského sveta. Pouvažujeme podrobnejšie o tomto jednohlasnom a zámernom výbere, a to tak, že sa najprv pokúsime o stručnú a presnú interpretáciu novozákonných skutočností o „kňazstve“ (1.1.1.) a potom z nich získame informácie týkajúce sa teológie vysvätenej služby (1.1.2.).

¹ J. Galot, *Teologia del sacerdozio* [Teológia kňazstva], L.E.F., Florencia 1981.

² Tú istú formuláciu si autor vybral už niekoľko rokov predtým v príspevku *L'essenza del sacerdozio ministeriale* [Podstata služobného kňazstva], ktorý vyšiel v knihe G. GOCETTI, *Il prete per gli uomini d'oggi* [Kňaz pre dnešných ľudí], A.V.E., Rím 1975, 317 – 342. Už na začiatku autor tvrdí, že „pre určenie podstaty služobného kňazstva je základom uvažovanie o Kristovi ako o kňazovi“ (tamže, 317) a aj keď sa ďalej v štúdiu posúva ku kategórii „Krista pastiera“, ostáva faktom, že *nezahŕňa* ekleziologický rozmer do určenia *podstaty* služobného kňazstva.

³ Pozri *Teologia del sacerdozio* [Teológia kňazstva], cit. 150.

1.1.1. NOVOZÁKONNÉ FAKTY O „KŇAZSTVE“⁴

V Novom zákone sa kňazský slovník úzko vzťahuje na dve rôzne skutočnosti – na antický inštitút kňaza, zahŕňajúci pohan-
ských aj židovských kňazov, a kresťanské vykonávanie kňaz-
stva, zahŕňajúce Krista a pokrstených veriacich.

1.

⁴ Čo sa týka témy „kňazstva“ v Starom a hlavne v Novom zákone, zostáva základom kniha A. VANHOYE *Sacerdoti antichi e nuovo sacerdote secondo il Nuovo Testamento* [Starovekí kňazi a nový kňaz podľa Nového zákona], L.D.C., Leumann-Torino 1985, (francúzsky originál pochádza z roku 1980). Tomuto zväzku predchádzal pár rokov predtým krátky komentár k *Listu Hebrejom*, ktorý vydal Rímsky biblický inštitút, *Our Priest ist Christ* P.U.G., Rím 1979, kde autor načrtáva niektoré línie, ktoré potom rozvádza v širšom texte. Syntézu záverov tohto autora môžeme nájsť u A. VANHOYE, *Sacerdozio* [Kňazstvo], v P. ROSSANO – G. RAVASI – A. GIRLANDA (ed.), *Nuovo Dizionario di Teologia Biblica* [Nový slovník biblickej teológie], Paoline, Miláno 1988, 1387 – 1398. V našej práci zohľadňujeme aj ďalšie štúdie, v prvom rade heslá, ktoré zhrnul G. SCHRENK, v *Grande Lessico del Nuovo Testamento* [Veľký lexikón Nového zákona]: $\epsilon\pi\sigma\acute{o}\upsilon\eta$, $\epsilon\pi\alpha\tau\epsilon\upsilon\acute{o}\varsigma$, $\epsilon\pi\alpha\tau\epsilon\upsilon\mu\alpha$, $\epsilon\pi\alpha\tau\epsilon\iota\alpha$, $\epsilon\pi\omicron\upsilon\pi\gamma\epsilon\omega$, $\epsilon\pi\epsilon\upsilon\acute{o}\varsigma$, $\acute{\alpha}\rho\chi\epsilon\pi\epsilon\upsilon\acute{o}\varsigma$ (G. KITTEL – G. FRIEDRICH [ed.], *Grande Lessico del Nuovo Testamento* [Veľký lexikón Nového zákona], Paideia, Brescia 1968, IV, resp. zb. 811 – 814; 814 – 815; 815 – 821; 824 – 825; 838 – 859; 859 – 907); pozri tiež: G. HIERZENBERGER, *Priester gibt es in allen Religionen*, kol. autorov, *Priester gestern, Priester morgen*, Viedeň 1969, 9 – 35; H. SCHLIER, *Elementi fondamentali del ministero sacerdotale nel Nuovo Testamento* [Základné prvky kňazskej služby v Novom zákone], v *Rassegna di Teologia* 10 [Prehľad teológie] (1969) 404 – 415; J. COPPENS, *Il sacerdozio nell'Antico Testamento* [Kňazstvo v Starom zákone], J. COPPENS, *Sacerdozio e celibato* [Kňazstvo a celibát], Ancora, Miláno 1975, 3 – 28; L. LELOIR, *Valori permanenti del sacerdozio levitico?* [Trvalé hodnoty levitského kňazstva?], J. COPPENS, *Sacerdozio e celibato* [Kňazstvo a celibát], 29 – 61; P. D'ACQUINO, *Il sacerdozio nell'Antico Testamento* [Kňazstvo v Starom zákone], G. CONCETTI, *Il prete per gli uomini d'oggi* [Kňaz pre dnešných ľudí], 27 – 45; J. BAEHR, $\epsilon\pi\epsilon\upsilon\acute{o}\varsigma$, L. COENEN – E. BEYREUTHER – H. BIETENHARD, *Dizionario dei concetti biblici del Nuovo Testamento* [Slovník biblických pojmov v Novom zákone], Dehoniane, Bologna 1976, 1614 – 1620; W. BREUNING, *Sacerdote. Ambito biblico* [Kňaz v biblickom rozsahu], v H. WALDENFELS, *Nuovo Dizionario delle Religioni* [Nový slovník náboženstiev], San Paolo, Miláno 1993, 801 – 803; L. COTHENET, *Sacerdozio. Antico Testamento* [Kňazstvo v Starom zákone], P. POUPARD, *Grande Dizionario delle Religioni* [Veľký slovník náboženstiev], Cittadella – Piemme, Assisi – Casale Monferrato 1988, 1823 – 1825; P. GRELOT, *Sacerdozio. Nuovo Testamento* [Kňazstvo v Novom zákone], tamže, 1825 – 1827; *Il ministero cristiano nella sua dimensione sacerdotale* [Kresťanská služba vo svojom kňazskom rozmere], v ID., *Regole e tradizioni del cristianesimo primitivo* [Pravidlá a tradície v prvotnom kresťanstve], Piemme, Casale Monferrato 1998, 135 – 138; G. RAVASI, *L'alleanza coi figli di Levi. Il sacerdozio nell'Antico Testamento* [Spojenectvo so synmi Léviho. Kňazstvo v Starom zákone], kol. autorov, *I preti. Da 2000 anni memoria di Cristo tra gli uomini* [Kňazi. Dvetisíc rokov pamiatky Krista medzi ľuďmi], Piemme, Casale Monferrato 1991, 1 – 22.

Antický inštitút kňazstva

Keď Nový zákon hovorí o starovekom inštitúte kňaza termínmi ako *hieréus*, *hieráteuma* a podobnými, takmer vždy tým odkazuje na židovské kňazstvo. Výnimkou sú len Sk 14, 13, kde sa hovorí o gréckom kňazovi, o „Diovom kňazovi“, ktorý chcel v Listre priniesť obeť Pavlovi a Barnabášovi ako bytostiam božského charakteru. Grécke a židovské kňazstvo charakterizovala rovnaká logika – bolo ňou *prostredníctvom* medzi ľudským a božským.

1.

Najstaršie funkcie *gréckych kňazov*⁵ sa týkali divinácie. Podľa Homéra je kňaz *mántis*, čiže veštec alebo jasnovidec, človek obdarený osobitnou schopnosťou vnímať božské veci. Kňaz v pôvodnom význame predstavuje „človeka výnimočne nadaného sprostredkovať vzťahy s božstvom“⁶; následne potom u Platóna a Aristotela si kňaz zachováva svoju funkciu prostredníka, no vykonáva ju špecifickejšim spôsobom vo vzťahu k slúženiu obety a modlitbám. U Grékov neexistoval ozaistený kňazský „stav“ (židovského typu) – poverenie sa spravidla udeľovalo voľbou alebo za odplatu a malo dočasný charakter, no našli sa aj prípady trvalého výkonu kňazstva a jeho odovzdávanie dedičskou cestou. V neskoršom období, obzvlášť u stoikov a kynikov, sa označenie „kňaz“ metaforicky používalo pre označenie služby skutočných filozofov. Kňaz filozof je ten, kto preniká do božskej podstaty. Pre Filóna symbolizuje kňaz Logos. Všetci, ktorí si zachovávajú odstup od vášní a sú priťahovaní k rozumu, patria do pokolenia kňazov⁷.

Tým, že sa hebrejský výraz *kohen* (etymológia tohto slova je nejasná) neustále prekladá ako *hieréus*, LXX [*Septuaginta*] vníma zásadnú kontinuitu medzi gréckym a židovským inštitútom kňaza⁸. V skutočnosti sa v Starom zákone, ako aj v gréckej

⁵ Pozri G. SCHRENK, $\epsilon\pi\epsilon\upsilon\acute{o}\varsigma$, cit., 840 – 845; J. BAEHR, $\epsilon\pi\epsilon\upsilon\acute{o}\varsigma$, cit., 1614.

⁶ G. SCHRENK, $\epsilon\pi\epsilon\upsilon\acute{o}\varsigma$, cit., 839.

⁷ Pozri J. BAEHR, $\epsilon\pi\epsilon\upsilon\acute{o}\varsigma$, cit., 1616.

⁸ G. SCHRENK upozorňuje, že Septuaginta nemá iný výraz pre $\epsilon\pi\epsilon\upsilon\acute{o}\varsigma$ pre *kohen*, keďže iná alternatíva, $\lambda\epsilon\iota\tau\upsilon\rho\eta\gamma\acute{o}\varsigma$, „by nebola vhodná, pretože viac ako kultový význam má význam politický a používa sa všeobecne“ ($\epsilon\pi\epsilon\upsilon\acute{o}\varsigma$, cit., 854).

svetskej literatúre, objavuje či už mnohorakosť úloh, ktoré sa pripisujú kňazom, či základná štruktúra „prostredníctva“.

Inštitút židovského kňaza počas storočí charakterizovala rôznorodosť úloh, ktoré neboli jednoducho odvoditeľné len od nejakého jednotiacieho prúdu – od vešteckej funkcie po vyučovaciu, od vedenia obetného rituálu po kontrolu čistoty rituálu, od úlohy požehňavania po ochranu chrámu⁹.

1.

Prorocká funkcia, ktorá je určite najstaršia zo všetkých, je potvrdená v *Dt* 33, 8; *1 Sam* 14, 41; 23, 9; 30, 7; kňaz/levita je ten, kto vyslovuje orakulá podobne ako *mántis* u Grékov. *Didaktická* funkcia sa objavuje v *Dt* 31, 9; 33, 9 – 10; *Ag* 2, 11 – 14; *Zach* 7, 3; *Mal* 2, 7 (táto funkcia vyučovania je niekedy sprevádzaná kompetenciami v oblasti práva ako v *Dt* 21, 1 – 9 a *Nm* 5, 11 – 31, potom ju postupne preberajú magistri práva alebo zákonníci). O *obetnej* funkcii kňazov hovorí *Dt* 33, 10 a predovšetkým *Lv* 1 – 7. Úloha slúžiť obety, pôvodne vykonávaná hlavou každej rodiny, sa postupne vyhradzuje kňazskej triede a až s centralizáciou kultu zásluhou kráľa Joziáša (rok 622 pred Kristom) získava v židovskej spiritualite určujúci význam. V *Lv* sa potom objavuje zložitý súbor požiadaviek, týkajúcich sa *rituálnej čistoty*, ktoré sa požadovali od kňazov a najvyššieho kňaza¹⁰ (kapitola 21), okrem vyko-

⁹ Pozri G. SCHRENK, tamže, 845 – 854 („*Il sacerdote nella storia d'Israele*“ [Kňaz v histórii Izraela]); A. VANHOYE, *Sacerdoti antichi e nuovo sacerdote secondo il Nuovo Testamento* [Starovekí kňazi a nový kňaz podľa Nového zákona], cit., 23 – 36; ID., *Sacerdozio* [Kňazstvo], 1388 – 1391; W. BREUNING, *Sacerdote. Ambito biblico* [Kňaz v biblickom rozsahu], cit., 801; L. COTHENET, *Sacerdozio. Antico Testamento* [Kňazstvo v Starom zákone], cit., 1823 – 1825: Upozorňuje, že „je ťažké písať o histórii kňazstva v Izraeli, lebo autori dokumentu o kňazstve systematicky projektovali do doby Mojžiša a jeho brata Árona programy, ktoré chceli presadiť s cieľom obrody po návrate z vyhnanstva“ (tamže, 1823).

¹⁰ Veľkňaz, ktorého v židovskom Starom zákone najčastejšie nazývali *hakkohen haggadol* – čo sa v LXX doslovne prekladá ako ἱερεὺς ὁ μέγας (len päťkrát ako ἀρχιερεὺς, obľúbený termín v *Hebr*) – má v judaizme zložitú históriu. Jeho funkcia sa neustále mieša s funkciou vládcov, ktorí v určitých obdobiach zosadili a preobradili úrad najvyššieho kňaza ako sa im zapáčilo, kým v iných obdobiach rešpektovali jeho morálnu autoritu. Je jasné, že keď sa veci mali takto, po funkcii veľkňaza túžili najmocnejšie rodiny a bola predmetom nemilosrdného boja. Hoci bol inštitút veľkňaza za Kristových čias oslabený politickou svojvôľou, „ku ktorej sa ešte pridávalo obchodovanie so svätými relikviami, rivalita a tiež rastúca nadvláda zákonníkov a farizejov v rámci kultu a v Sanhedrine, zostal veľkňaz napriek všetkému najvyšším predstaviteľom židovského ľudu“ (G. SCHRENK, ἀρχιερεὺς, cit., 869; porov. tiež J. BAEHR, ἱερεὺς, cit., 1616). V judaizme bol

návania úlohy preverenia čistoty tých, ktorí sa zúčastňovali na kulte (15, 31) a všetkého, čo sa týkalo nečistoty malomocenstva (kapitoly 13 – 14). Funkciu *požehnávať*, ktorú v antike vykonávali aj s otcami rodín (*Gn* 27, 4, 48; 48, 15 a 49, 28) a s kráľom (2 *Sam* 6, 18; 1 *Kr* 8, 14), následne preberajú kňazi a má aj význam sociálneho charakteru – kňazské *požehnanie* kládlo, meno Jahve na synov Izraela a zaručovalo plodnosť, šťastie a mier (*Nm* 6, 22 – 27). O úlohe *ochrany stánku* sa zmieňuje *Nm* 3, 38; 2 *Kr* 23, 8 – 9; 2 *Krn* 31, 2. Po príchode z vyhnanstva sa celý kňazský kult vykonával v jeruzalemskej svätyni, kde sa striedali viaceré triedy levitov a kňazov (1 *Krn* 24, 7 – 8; 2 *Krn* 31, 2; tiež *Lk* 1, 8).

1.

Hoci sú tieto kňazské úlohy rôzneho druhu, ľahko v nich rozpoznať štruktúru *prostredníctva*¹¹. Základnou úlohou kňazov, ktorí požehňávajú alebo overujú čistotu, chránia chrám alebo predsedajú obetnému rituálu, vyučujú alebo vykonávajú úlohu prorokovania, je *byť mostom medzi svetským svetom ľudu a posvätným svetom božstva. Oddelenie posvätného od svetského* sa teda zakladá na starobyľom inštitúte kňaza. To je nevyhnutné pozadie pre pochopenie konceptu *svätosti Boha*, takého ústredného v Starom zákone: „Keďže Boh je svätý, na vstup do vzťahu s ním sa treba stať svätým, to znamená prejsť zo svetskej úrovne obyčajnej existencie na posvätnú úroveň božskej skutočnosti.“¹² Tento prechod sa realizuje zložitým systémom „vzostupu“ prostredníctvom rituálneho „oddeľovania“, ktoré pripomína čínske skrinky či ruskú matriošku – spomedzi národov Zeme je vyvolený izraelský národ, no napriek svojmu výsostnému postaveniu nemá dostatočnú svätosť na to, aby sa mohol priblížiť k Bohu (pozri *Ex* 19, 12 a 33, 3 s *Lv* 19, 2). V rámci vyvoleného národa je Léviho kmeň

pokladaný za splnomocneného zástupcu Boha, predsedal Sanhedrinu, zastával špecifické funkcie v rámci obetného rituálu (len on bol oprávnený nosiť rúcho rozdelené na osem častí (*Ex* 28), z ktorých sa ku každej priradzovalo odpustenie určitého hriechu), mohol vykonať výber prvého obetovaného zvieraťa a raz do roka smel vstúpiť do Svätyně svätých, aby vykonal obeť v Deň zmierenia.

¹¹ Pozri A. VANHOYE, *Sacerdoti antichi e nuovo sacerdote secondo il Nuovo Testamento* [Starovekí kňazi a nový kňaz podľa Nového zákona], cit., 32 – 33.

¹² A. VANHOYE, *Sacerdozio* [Kňazstvo], cit., 1390.

1.

oddelený od ostatných na liturgickú službu¹³. V rámci Léviho kmeňa je Áronova rodina oddelená na vykonávanie obetných rituálov a preto predstavuje dedičnú „kňazskú“ kastu. V rámci tejto rodiny bol jeden vybraný za „veľkňaza“, ktorému bol pridelený najvyšší akt uctievania, stretnutie s Bohom. No to nie je všetko. Aby mohol vstúpiť na posvätné miesto a vykonať „obetu“ (čo bol prvok „nevyhnutný, pretože kňaz nebol schopný prejsť úplne sám do božského sveta“)¹⁴, musel vykonať sériu rituálov, aby sa vzdialil pozemskému svetu a priblížil sa nebeskému – utiahnúť sa zo svetského sveta a vykonať rituálny kúpeľ a pomazanie. Takto kňaz prijímal modlitby, dary a obetiny ľudu (vzostupné prostredníctvom), predstavil ich Bohu na posvätnom mieste (realizácia prostredníctva) a odovzdával požehnanie, ktoré Boh potom, čo prijal prostredníctvom kňaza, udeľoval ľudu (zostupné prostredníctvom). Prostredníctvom sa pokladalo za úspešné, ak sa prísne dodržali všetky požiadavky čistoty, najmä tie, ktoré sa týkajú obetiny, zastupujúcej samotného kňaza, ktorý zasa zastupuje celý ľud.

Nielen v gréckom a židovskom svete, ale u *takmer všetkých starovekých a moderných národov* je dokumentovateľný istý druh „kňazstva“, ktorého denominácie a úlohy sa veľmi rôznia. U starých *Egyptanov*¹⁵ „ktorých, pretože tu nemáme lepších, musíme označovať menom kňazi“¹⁶, neboli ani tak duchovnými vodcami ako skôr vykonávateľmi kultu, správcami majetku (Amonov chrám v Karnaku vlastnil rozprávkové množstvá peňazí a pozemkov) a odborníkmi v oblasti organizovania obetných rituálov. *Sumeri, Asýrčania a Babylončania* poznali viacero typov „kňazov“, mužských aj ženských, ktorých nazývali rôznymi menami.

¹³ „Kultové“ privilégium levitov má v Pentateuchu dve hlavné vysvetlenia. Ich horlivosť pri zasahovaní proti modloslužobníkom medzi Izraelitmi (Ex 32, 25 – 29) a ich charakter zástupníkov vo vzťahu k prvorodeným Izraela (namiesto prvorodeného z každej rodiny, ktorý by sa mal zasvätiť Božiemu kultu, bol vybraný jeden levita Nm 3, 12; 3, 41; 8, 16); porov. tamže, 1387 – 1388.

¹⁴ Tamže, 1391.

¹⁵ J.-P. CORTEGGIANI, *Sacerdoti egiziani* [Egyptskí kňazi], P. POUPARD, *Grande Dizionario delle Religioni* [Veľký slovník náboženstiev], 1821.

¹⁶ Tamže.

Niektorí zastávali funkciu vládcov, ďalší boli poverení vykonávaním kultu, iní liturgickým spevom alebo oplakávaním zomrelých. Evolúcia smerom od sumerského sveta k asýrsko-babylonskému svetu predstavovala vývoj kňazských funkcií smerom k divinácii a exorcizmu¹⁷. U *Etruskov*, ako je známe, zaberalo náboženstvo značný priestor, aj čo sa týkalo politických rozhodnutí, ktoré sa prijímali zväčša v dôsledku interpretácie božských znamení (priaznivých či nepriaznivých). Odtiaľto pochádza dôležitosť kňazov, „haruspikov“, „odborníkov v náročnom odbore mantiky“, ktorí „odvodzovali svoje meno z poznania, aké v oblasti skúmania a vykladania z vnútorností obetovaných zvierat“¹⁸ nemalo páru okrem vykladania znamení z bleskov a iných fenoménov. *Inkovia*, aby sme spomenuli ďalší príklad, disponovali množstvom ľudí, ktorí sa venovali kultu – boli v službách „veľkňaza“ a bývali menovaní jednotlivými provinciami a mestami, aby slúžili miestnym bohom¹⁹.

1.

Napriek rôznorodosti termínov a funkcií je možné vo fenoméne „kňazstva“ rozličných náboženstiev rozpoznať niekoľko spoločných charakteristických znakov. Prvý má *fenomenologický* charakter. Keď názorne rozoberieme rôzne náboženstvá, inštitút kňaza sa v ranom štádiu javí úzko spojený s kráľovským inštitútom (v niektorých prípadoch sú priamo identické). Postupné vzdďľovanie týchto dvoch inštitútov, ktoré môže dospieť až k skutočnému napätiu, je spôsobené potrebou väčšej špecializácie čoraz zložitejšieho kultu, zviazaného s úkonmi alebo formuláciami magického charakteru a potrebou prísne dodržiavať pravidlá rituálnej čistoty. Druhý, pre nás dôležitejší, je *teologického* charakteru – rozličné „kňazské“ funkcie odkazujú na úlohu *prostredníctva* medzi božskou a ľudskou sférou. Keď sa súhrnne pozrieme na rôzne náboženstvá, odborník potvrdí, že kňaz je „osoba, ktorej funkcia spočíva vo vysluhovaní kultových a rituálnych

¹⁷ H. LIMET, *Sacerdoti in Mesopotamia* [Kňazi v Mezopotámii], P. POUPARD, *Grande Dizionario delle Religioni* [Veľký slovník náboženstiev], 1822 – 1823.

¹⁸ R. BLOCH, *Etruschi* [Etruskovia], P. POUPARD, *Grande Dizionario delle Religioni* [Veľký slovník náboženstiev], 671.

¹⁹ J. SOUSTELLE, *Sacerdoti inca* [Inkskí kňazi], P. POUPARD, *Grande Dizionario delle Religioni* [Veľký slovník náboženstiev], 1822.

úkonov ako vyslanca a predstaviteľa náboženského spoločenstva a pôsobí ako prostredník medzi človekom a božstvom [...]. Jeho moc [...] mu umožňuje priblížiť sa k božskej sfére bez nebezpečenstva a naplniť svoju úlohu prostredníka²⁰.

*Novosť kresťanského kňazstva*²¹

1. *Kresťanstvo reinterpretuje* antický kňazský inštitút *kritickým spôsobom*. Voči jednoduchým židovským kňazom nerozpracúva Nový zákon principiálnu opozíciu a priznáva im aj niektoré úlohy (Lk 1, 8 – 9; Mk 1, 44; Sk 6, 7), no je pravda, že voči kňazským autoritám je v značnej opozícii – je to najvyšší kňaz, kto spolu so zákonníkmi vyniesol rozsudok o treste smrti nad Ježišom (Mt 16, 21; 20, 18; 26, 15; 26, 62 – 66; Jn 11, 49 – 50; 18, 35; 19, 6) a prenasledoval rodia sa kresťanskú komunitu (Sk 4, 6; 5, 17 – 18; 9, 1 – 2). Jeho vzdialenosť od inštitútu kňazstva je v každom prípade vyjadrená predovšetkým skutočnosťou, že v evanjeliách a *Skutkoch apoštolov* sa Ježišovi nikdy neprpisujú kňazské tituly: „Ani osoba Ježiša, ani jeho služba, ani jeho smrť nezodpovedali antickému chápaniu kňazstva. Keďže kňazstvo bolo vyhradené Léviho kmeňu a odovzdávalo sa po dedičnej línii, Ježiš, ktorý patrila do kmeňa Júdovho, nebol kňazom podľa Mojžišovho zákona. Nikdy počas svojho života netrval na tom, že je *kohen*, ani že vykonáva akúkoľvek kňazskú funkciu. Jeho služba nebola

²⁰ P. PARUSEL, *Sacerdote* [Kňaz], H. WALDENFELS, *Nuovo Dizionario delle Religioni* [Nový slovník náboženstiev], 799 – 800. Hlbší ponor do tejto perspektívy predkladá A. N. TERRIN, *Struttura del sacro e mediazione sacerdotale. Saggio di antropologia e di storia comparata delle religioni* [Štruktúra posvätného a kňazské prostredníctvo. Esej o antropológii a komparatívnej histórii náboženstiev]. R. CECOLIN, *Sacerdozio e mediazioni. Dimensioni della mediazione nell'esperienza della Chiesa* [Kňazstvo a prostredníctvo. Rozmery prostredníctva v skúsenosti Cirkvi], Messagiero, Padova 1991, 41 – 71.

²¹ Pre úvod do témy pozri A. MARANGON, *La novità della mediazione sacerdotale di Cristo e dei cristiani nel Nuovo Testamento* [Novosť kňazského prostredníctva Krista a kresťanov v Novom zákone], R. CECOLIN, *Sacerdozio e mediazioni* [Kňazstvo a prostredníctvo], cit., 231 – 244.

kňazského charakteru, ale skôr prorockého.²² Tak ako proroci aj on často zaujímal postoj príkrej kritickosti voči náboženskému formalizmu kňazskej kasty (Mt 9, 10 – 13; 12, 1 – 13; 15, 1 – 20; Jn 5, 16 – 18). Na jeho smrti nebolo nič „kňazského“: „Ježiš nezomrel na posvätnom mieste, ale mimo svätého mesta; jeho smrť bola zákonným trestom, výkonom potupného rozsudku. Nebol to akt rituálneho zasvätenia, ale akt zatratenia, ktorý na neho zosielalo kľiatbu“ (Gal 3, 13; Dt 21, 22).²³ V tomto bode je ľahké pochopiť, prečo nebol Ježiš v nijakom vzťahu so starovekým inštitútom kňaza²⁴.

Nový zákon však otvára stopu, ktorá sa rozvíja originálnym spôsobom a privedie *Hebr* k vykonaniu kroku, ktorému sa iné spisy vyhýbajú – interpretuje *Ježišovu smrť posvätnými termínmi*. Rozprávanie o Poslednej večeri predstavuje spájaním „krvi“ a „zmluvy“²⁵ nepopierateľný odkaz na zmluvnú obeť, o ktorej hovorí Ex 24, 6 – 8. Samotný dátum Ježišovej smrti ukazuje na zviazanosť s obetovaním veľkonočného Baránka (Mt 28, 2; Jn 18, 28; 19, 4). Pavol prehľbuje túto líniu, keď hovorí, že „bol obetovaný náš veľkonočný Baránok, Kristus“ (1 Kor 5, 7), že Ježiš bol Bohom ustanovený „ako prostriedok zmierenia skrze jeho krv“ (Rim 3, 25) a že Kristus sa obetoval za nás tým, že „vydal seba samého Bohu za nás ako dar a obeť ľúbeznej vône“ (Ef 5, 2). Môžeme teda vyvodiť záver, že Nový zákon identifikuje Krista s „čistou“ „obetou“ obety,

²² A. VANHOYE, *Sacerdozio* [Kňazstvo], 1393. Pre obsirnejšie spracovanie pozri *Sacerdoti antichi e nuovo sacerdote secondo il Nuovo Testamento* [Starovekí kňazi a nový kňaz podľa Nového zákona], 43 – 51.

²³ Tamže, 1394.

²⁴ A to napriek tomu, že v Ježišových časoch v niektorých židovských reformných kruhoch smerovalo očakávanie Mesiáša smerovalo k Léviho kmeňu a bolo teda vyslovene „kňazského“ charakteru (J. COLSON, *Sacerdoti e popolo sacerdotale* [Kňazi a kňazský ľud], Dehoniane, Bologna 1970, 23 – 25).

²⁵ Či už v Matúšovej a Markovej verzii ako „krv novej zmluvy“ (Mt 26, 28 a Mk 14, 24), či vo verzii Pavlovej a Lukášovej „nová zmluva v mojej krvi“ (1 Kor 11, 25 a Lk 22, 20).

s najvyššou a jedinečnou realizáciou obetovania, ktorým sa staroveký ľud usiloval o spojenie s Bohom²⁶.

Spojenie medzi *Kristom obetou* a *Kristom kňazom* predstavuje najvýznamnejší prínos, aký dáva *List Hebrejom* kristológii²⁷. Autor listu „dokazuje, že Kristus nebol len posvätnou obetou, ale aj kňazom, najvyšším kňazom a že si toto postavenie zachováva navždy“²⁸. Aby však bolo možné aplikovať na Krista pojem kňaz, musí *List Hebrejom* vyriešiť dva problémy: prvý o pôvode Kristovho kňazstva a druhý – najrelevantnejší – týkajúci sa povahy tohto kňazstva.

Kristus nepochádzal z Léviho kmeňa, v ktorom sa kňazstvo odovzdávalo v dedičnej línii, „veď je známe, že náš Pán vzišiel z Júdu a vzhľadom na tento kmeň Mojžiš nič nepovedal o kňazoch“ (*Hebr* 7, 14; pozri tiež 8, 4). Kristovo kňazstvo je teda udelené Bohom samotným bez sprostredkovania a je zapísané do toho istého rádu ako kňazstvo Melchizedechovo, čiže ako úplné zasvätenie a má kráľovský charakter (*Hebr* 5, 4 – 5; 7, 1 – 3. 15 – 17; tiež *Ž* 110, 4 v *Hebr* 5, 6, v celej kapitole 7 a v 8, 4; 9, 6; 10, 11. 21).

Povaha Kristovho kňazstva je nová. List podčiarkuje zásadnú neschopnosť Áronovho kňazstva uzmierniť ľudí s Bohom prostredníctvom mnohých kňazstiev či obiet a predstavuje realitu Ježiša ako jediného veľkňaza, ktorého jediná obeta za hriech stačí, aby umožnila ľudstvu slobodný prístup k trónu milosti. Kristus je kňaz jedinečný a večný, pretože svojou osobnou obetou naplňa dokonale a definitívne prostredníctvom, čo sa starovekým kňazom darilo iba nedokonale a dočasne.

²⁶ Čo sa týka ďalších textov, obzvlášť *Jn*, pozri J. COLSON, *Sacerdoti e popolo sacerdotale* [Kňazi a kňazský ľud], cit., 25 – 27.

²⁷ Pre podrobnú analýzu pozri A. VANHOYE, *Sacerdoti antichi e nuovo sacerdote secondo il Nuovo Testamento* [Starovekí kňazi a nový kňaz podľa Nového zákona], cit., 59 – 185. Tiež: G. SCHRENK, ἀρχιερέως, cit., 883 – 906; vynikajúca je aj syntéza P. GRELOT, *Il ministero cristiano nella sua dimensione sacerdotale* [Kresťanská služba vo svojom kňazskom rozmere] cit., 135 – 138.

²⁸ A. VANHOYE, *Sacerdozio* [Kňazstvo], cit., 1395.

„Kristus je kňaz, pretože vykonal dielo prostredníctvom medzi ľuďmi a Bohom a už zaujíma pozíciu sprostredkovateľa. V mystériu utrpenia a glorifikácie Krista je ľahké rozpoznať tri fázy kňazskej mediácie: vzostupnú, ústrednú a zostupnú.“²⁹

Pri tejto dynamike uskutočňovania, kam ‚presahujú‘ tradičné pojmy obety a kňazstva³⁰, je vo vzťahu k Starému zákonu možné vidieť jeden prvok kontinuity a jeden prvok diskontinuity. Na jednej strane si pojem kňazstva udržiava v oboch prípadoch tú istú formálnu konotáciu prostredníctvom. Na druhej strane nadobúda nový obsah, pretože prostredníctvom Krista sa realizuje nie v pojmoch rituálnych (obeta oddelená od osoby kňaza), ale skôr v personálnych (obeta je identická s kňazom), nie cez vzdalovanie ľuďom (vzdialenie od svetskej sféry smerom k posvätnému), ale skôr cez postupnú „asimiláciu“ s nimi (pozri 2, 17), ktorá nachádza svoj vrcholný bod v utrpení a kríži. To je kňazské ‚zasvätenie‘ Krista, keďže je to úplná realizácia prostredníctvom, teda okamih, v ktorom sa v Kristovi uskutočňuje dokonalá poslušnosť Otcovi (pozri 5, 8 – 9 a 10, 4 – 10) a dokonalá asimilácia medzi spolubratov (pozri 2, 4 – 18). „Nakoniec sa ukazuje, že Kristovo umučenie je nielen pravá obeta, ale jediná skutočná obeta; ostatné boli neúčinné pokusy. Podobne Kristus nemá byť uznaný len ako kňaz, ale ako jediný autentický kňaz, jediný prostredník medzi Bohom a ľuďmi.“³¹

V Kristovi bola teda zrušená oddelenosť medzi posvätným a svetským, ktorá predstavovala dvojité oddelenosť – oddelenosť kultu a života, pretože v Kristovi sa kult identifikuje so životom, a oddelenosť medzi kňazstvom a ľudom, pretože v Kristovi má každý slobodný prístup k Bohu, a preto je výsledné kňazstvo zasvätením, odovzdávaným všetkým veriacim, ktorí zaštepnení do Krista môžu Bohu priniesť obetu chvály.

²⁹ Tamže.

³⁰ Pozri J. COLSON, *Sacerdoti e popolo sacerdotale* [Kňazi a kňazský ľud], cit. 30.

³¹ A. VANHOYE, *Sacerdozio* [Kňazstvo], cit., 1396.

Bibliografia

A. Patrystické a stredoveké zdroje

(kritické vydania a/alebo prípadné talianske preklady, sa uvádzajú v abecednom poradí podľa autora, diela citované vo výklade z *Patrologia Latina* a *Patrologia Graeca*, vydanie J. P. Migne, sú vynechané)

- SV. AUGUSTÍN, *La Città di Dio*, [Boží štát], red. úpr. D. Gentili, Città Nuova, Rím 1991 („Nuova Biblioteca Agostiniana“ V/3).
- ID., *Contro la lettera di Parmeniano. Polemica contro i Donatisti*, [Proti Parmeniánovmu listu. Polemika proti donatistom], red. úpr. A. Lombardi, Città Nuova, Rím 1998 („Nuova Biblioteca Agostiniana“ XV/1).
- ID., *Le Lettere*, I/1, [Listy], red. úpr. T. Alimonti, Città Nuova, Rím 1969 („Nuova Biblioteca Agostiniana“ XXI/1).
- ID., *Le Lettere*/3, [Listy], red. úpr. L. Carrozzi, Città Nuova, Rím 1974 („Nuova Biblioteca Agostiniana“ XXIII).
- ID., *Commento al Vangelo e alla Prima Epistola di S. Giovanni*, [Komentár k evanjeliu a k Prvej epištole sv. Jána], red. úpr. E. Gandolfo, Città Nuova, Rím 1968 („Nuova Biblioteca Agostiniana“ XXIV/1).
- ID., *Esposizioni sui Salmi*/4, [Komentár k žalmom], red. úpr. V. Tarulli, Città Nuova, Rím 1977 („Nuova Biblioteca Agostiniana“ XXVIII).
- ID., *Discorsi*/2, [Dialógy], red. úpr. L. Carrozzi, Città Nuova, Rím 1982 („Nuova Biblioteca Agostiniana“ XXX/1).
- ID., *Discorsi*/5, [Dialógy], red. úpr. M. Recchia, Città Nuova, Rím 1986 („Nuova Biblioteca Agostiniana“ XXXIII).
- Gli Apologeti greci*, [Grécki apologeti], red. úpr. C. Burini, Città Nuova, Rím 1986.
- CYPRIÁN, *De unitate Ecclesiae* [O cirkevnej jednote], red. úpr. M. Bévot, Brepols, Turnhout 1972, 249 – 268 („Corpus Christianorum“, Series Latina, III).

- ID., *Epistularium*, red. úpr. G. F. Diercks, Brepols, Turnhout 1996 (,Corpus Christianorum, Series Latina, IIIC).
- KLEMENT ALEXANDRIJSKÝ, *C'è salvezza per il ricco?*, [Ktorý boháč bude spasený?] red. úpr. A. Pieri, Paoline, Rím 1965.
- ID., *Gli Stromati. Note di vera filosofia*, [Stromata. Poznámky ku skutočnej filozofii], red. úpr. G. Pini, Paoline, Miláno 1985.
- KLEMENT RÍMSKY, *Épître aux Corinthiens*, red. úpr. A. Jaubert, Du Cerf, Paríž 1971 (,Sources Chrésiennes' 167).
- DIONÝZOS AREOPAGITA, *Gerarchia ecclesiastica*, [Cirkevná hierarchia], red. úpr. P. Scazzoso a E. Bellini, Rusconi, Miláno 1981.
- La doctrine des douze apôtres*, red. úpr. W. Rordorf e A. Tuilier, Du Cerf, Paríž 1978 (,Sources Chrésiennes' 248).
- HERMAS, *Le Pasteur*, red. úpr. R. Joly, Du Cerf, Paríž 1968 (,Sources Chrésiennes' 53 bis).
- JÁN ZLATOÚSTY, *Sur le Sacerdoce*, red. A. -M. Malingrey, Du Cerf, Paríž 1980 (,Sources Chrésiennes' 272); tal. preklad, *Dialogo sul sacerdozio*, [Dialóg o kňazstve], red. úpr. G. Falbo, Jaca Book, Miláno 1978.
- JUSTÍN, *Apologie*, [Apológia], red. úpr. S. Frasca, SEI, Turín 1938 (,Corona Patrum Salesiana, Serie Greca, III).
- ID., *Dialogo con Trifone*, [Dialóg so Židom Tryfónom], red. úpr. G. Vissonà, Paoline, Miláno 1988.
- GREGOR NAZIANZSKÝ, *Tutte le orazioni*, [Všetky modlitby], red. C. Moreschini, Bompiani, Miláno 2000.
- ID., *La fuga*, [Útek], red. úpr. L. Viscanti, Città Nuova, Rím 1987.
- GREGOR VELKÝ, *La regola pastorale*, [Pastoračná regula], red. úpr. M. T. Lovato, Città Nuova, Rím 1995.
- IGNÁC, *Lettres*, [Listy], red. úpr. P. T. Camelot, Du Cerf, Paríž 1969 (,Sources Chrésiennes' 10).
- HYPOLIT, *La Tradition Apostolique*, red. di B. Botte, Du Cerf, Paríž 1968 (,Sources Chrésiennes' 11 bis); tal. prekl., *La Tradizione apostolica*, [Apoštolská tradícia], red. úpr. R. Tateo, Paoline, Rím 1979.
- IRENEJ, *Contre les hérésies*, red. úpr. A. Rousseau a L. Doutreleau, Du Cerf, Paríž 1979 (kniha I), 1982 (kniha II), 1974 (kniha III), 1965 (kniha IV), 1966 (kniha V) (,Sources Chrésiennes' 263 a 264, 293 a 294, 210 a 211, 100 [v spolupráci s B. Hemmerdingerom a C. Mercierom], 152 a 153 [v spolupráci s C. Mercierom]); tal. prekl., *Contro le eresie*, [Proti herézam], red. úpr. V. Dellagiacoma, zväzok I a II, Cantagalli, Siena 1984.
- LEV VELKÝ, *Sermons IV*, red. úpr. R. Dolle, Du Cerf, Paríž 1973 (,Sources Chrésiennes' 200).
- ID., *Omélie-Lettere*, [Homílie-Listy] red. úpr. T. Mariucci, UTET, Turín 1969.

- Martyre de Polycarpe*, red. úpr. P. T. Camelot, Du Cerf, Paríž 1969 (,Sources Chrésiennes' 10).
- ORIGENES, *Homélie sur le Lévitique*, red. úpr. M. Borret, Du Cerf, Paríž 1981 (,Sources Chrésiennes' 286 a 287).
- I Padri apostolici I*, [Apoštolskí otcovia], red. úpr. G. Bosio, SEI, Turín 1960 (,Corona Patrum Salesiana, Serie Greca, VII).
- I Padri apostolici*, [Apoštolskí otcovia], red. úpr. A. Quacquarelli, Città Nuova, Rím 1978.
- TERTULIÁN, *De Baptismo*, red. úpr. J. G. Ph. Borleffs, Brepols, Turnhout 1954, 275 – 295 (,Corpus Christianorum, Series Latina, I); tal. prekl., *Il battesimo*, [Krst], red. úpr. P. A. Gramaglia, Paoline, Rím 1979.
- ID., *De exhortatione castitatis*, red. úpr. Aem. Kroymann, Brepols, Turnhout 1954, 1013 – 1035 (,Corpus Christianorum, Series Latina, II).
- ID., *De Pudicitia*, red. úpr. D. Dekkers, Brepols, Turnhout 1954, 1279 – 1330 (,Corpus Christianorum, Series Latina, II).
- TOMÁŠ AKVINSKÝ, *Summa Theologiae*, red. úpr. kol. autorov, Marietti, Turín 1932.

B. Magisteriálne dokumenty

ZBIERKY A NÁSTROJE

- Acta Synodalia Sacrosancti Concilii Oecumenici Vaticani II (AS)*, Civitas Vaticana 1970 – 1980, 26. zväzok.
- G. ALBERIGO – G. DOSSETTI – P. G. PERIKLE – C. LEONARDI – P. PRODI – H. JEDIN (edd.), *Conciliorum Oecumenicorum Decreta (COD)*, Istituto per le Scienze Religiose [Inštitút náboženských vied], Bologna 1972 – 1973.
- G. ALBERIGO (ed.), *Decisioni dei Concili ecumenici*, [Rozhodnutia ekumenických koncilov], UTET, Turín 1978, 167.
- G. CANOBBIO (ed.), *I documenti dottrinali del Magistero. Testi e commenti (DDM)*, [Doktrínálne dokumenty Magistéria], Queriniana, Brescia 1996.
- H. DENZINGER – A. SCHÖNMETZER, *Enchiridion Symbolorum, Definitionum et Declarationum de rebus fidei et morum (DS)*, Herder, Freiburg 1976³⁶.
- Enchiridion CEI (ECEI)*, Dehoniane, Bologna, 6. zväzok.
- Enchiridion Oecumenicum (EO)*, Dehoniane, Bologna, 5. zväzok.
- Enchiridion Vaticanum (EV)*, Dehoniane, Bologna, 17. zväzok.
- X. OCHOA (ed.), *Index Verborum cum documentis Concilii Vaticani II*, Institutum Iuridicum Claretianum, Rím 1967, 306 – 308.
- R. WASSELYNCK, *Les prêtres. Elaboration du décret, Presbyterorum Ordinis de Vatican II*, Desclée, Paríž 1968.

Menný zoznam

- Abbott, W. M. 302
Acerbi, A. 293
Afanassiev, N. 245, 255
Agnolotto, A. 209
Akvinský, T. 158, 177, 186, 190,
191, 194 – 199, 204, 205,
221, 222, 235, 239, 251, 395,
414
Alberigo, G. 170, 220, 224
Albert Veľký (Albertus
Magnus) 195
Allmen, J. J. von 207, 319
Alphonso, H. 341
Altana, A. 385
Amalario 187
Ambrosanio, A. 307
Ambrosiaster 158
Ambrosio, G. 390
Ambróz 213
Ancel, A. 300, 301
Angelini, G. 390
Antweiler, A. 302
Ardusso, F. 342
Aristoteles 27
Armellada, B. de 368
Atanáz 171
Aubert, R. 225, 229
Auer, J. 302
Augustín 18, 105, 106, 149, 150,
158 – 168, 172, 184, 189, 198,
201, 209, 213, 250, 261, 347,
353, 399
Autiero, A. 69, 245, 278
Baehr, J. 26 – 28, 131
Ballestrero, A. 293
Balthasar, H. U. von 308, 329,
359, 412, 413
Barbaglio, G. 318
Barbarigo, G. 220
Barlea, O. 104, 112, 124, 141
Bartoletti, E. 405
Baráuna, G. 261, 266, 269, 272,
273, 277, 298 – 300
Baumgartner, K. 219
Baus, K. 147
Bavaud, G. 314, 319
Bazil z Cézarey 149
Becker, K. J. 212, 215, 377
Becker, U. 93
Beinert, W. 316
Benedikt XV. 230, 233
Beni, A. 306
Berengár 193
Bergamelli, F. 341

Bernardin, J. 341
 Bertone, T. 341
 Bertrams, W. 268
 Betori, G. 69
 Betti, U. 266 – 268
 Beyer, H. W. 96
 Beyreuther, E. 26, 69, 82, 85,
 87, 89, 92, 93, 97
 Bérulle, P. de 223 – 225, 399
 Biffi, G. 346
 Bismarck, O. von 227
 Blank, J. 315
 Bloch, R. 31
 Blázquez, R. 314
 Bläser, P. 319
 Bof, G. 313
 Boff, L. 310
 Bogliolo, L. 293
 Bonifazi, D. 243, 325
 Bonifác VIII. 193
 Bony, P. 79
 Borromejský, K. 220, 224
 Botte, B. 138, 147, 244, 252
 Bouchex, R. Mons. 325
 Bourke, M. M. 306
 Boyer, C. 248
 Bozzola, C. 236
 Brambilla, F. G. 311, 314, 323,
 351, 406
 Breuning, W. 26, 28
 Brosse, O. de la 242, 243, 326
 Brovelli, F. 341, 407
 Brown, R. E. 57, 67
 Brunner, P. 319
 Brunotte, W. 207
 Bultmann, R. 57, 67
 Burini, C. 125
 Bussi, N. 319
 Caelli, A. 381
 Camelot, P. T. 114, 303
 Canobbio, G. 182, 183, 193
 Cappellini, E. 245, 246, 260,
 263, 389, 390, 406, 407
 Caprile, G. 330
 Caprioli, M. 283, 340
 Cardenal, G. de 329
 Carena, O. 69, 245, 278
 Carli, L. M. Mons. 326
 Carpin, A. 156, 184, 187, 188,
 190, 191, 193, 194, 196, 197,
 395, 414
 Carretti, E. 235
 Carrozzi, L. 163, 166
 Cassese, M. 209
 Cazelles, H. 37
 Cecolin, R. 32, 36, 296, 409
 Centi, T. S. 221
 Ciola, N. 261
 Citrini, T. 100, 293, 324, 378,
 379, 407, 408
 Coelho, A. L. 341
 Coenen, L. 26, 69, 82, 85, 87,
 89, 92, 93, 97
 Coggele, G. 408
 Coletti, D. 340
 Colin, P. 302
 Colombo, C. 266, 329
 Colombo, G. 243, 323, 324, 407
 Colson, J. 33 – 35, 37, 41, 44,
 110, 113, 121, 126, 132, 143,
 146, 156, 244, 301, 370, 392
 Colzani, G. 257, 389
 Concetti, G. 26, 42, 55, 103,
 105, 110, 124, 146, 147, 305,
 316, 371
 Congar, Y. 46, 182, 212, 220, 224,
 231, 238, 242, 243, 245, 246,
 249, 253, 273 – 279, 287, 299
 – 302, 313 – 316, 324 – 326
 Coppens, J. 26, 179, 205, 219,
 239, 243, 300, 305, 309,
 318, 394

Cordes, P. J. 233, 300
 Corecco, E. 334
 Corteggiani, J.-P. 30
 Costa, M. 407
 Cothenet, L. 26, 28, 56
 Courth, F. 88, 112, 120
 Crehan, M. J. 273
 Crouzel, H. 313, 314, 394
 Cullmann, O. 57, 245, 252
 Cyprián 106, 132, 134, 135,
 162, 168, 173, 213, 261,
 289, 353
 D'Acquino, P. 26, 39
 Dal Covolo, E. 341
 Daniélou, J. 409, 414
 De Bovis, A. 302
 De Fiores, S. 395
 Dejaifve, G. 244
 Del Portillo, A. 302
 Delhay, P. 278, 302
 Dellagiacoma, V. 128 – 130
 Delorme, J. 50, 53, 56, 57, 64,
 73, 79, 92
 Denis, H. 278, 299, 300, 368
 Denzinger, H. 193
 Dianich, S. 212, 257, 278, 317,
 318, 357, 358, 395, 420
 Dornier, P. 56, 88
 Dossetti, G. 170
 Döpfner, I. kardinál 329
 Drewermann, E. 341, 342
 Drilling, P. G. 273
 Dumont, C. 344, 348
 Duprey, P. 248
 Dupuy, B. D. 246, 247, 249, 252,
 253
 Durrwell, F. X. 301
 Eicher, P. 315
 Eicken, E. von 69, 72, 97
 Enzler, F. 302
 Erasmus Rotterdamský 313
 Esquerda Bifet, J. 82, 145, 232,
 238
 Fabius z Antiochie 138
 Fabris, R. 45
 Falbo, G. 151, 153
 Farnedi, G. 248
 Favale, A. 278, 332, 341, 372,
 408
 Federici, T. 44
 Fernandez, A. 293
 Ferraro, G. 139
 Feuillet 57
 Filón 27, 37, 41
 Fini, M. 133
 Firpo, L. 207
 Fisher, J. 212
 Fisichella, R. 408
 Florus z Lyonu 182
 Fransen, P. 44, 144, 179, 223
 Franzini, C. 341
 Friedrich, G. 26, 96, 99, 367
 Fries, H. 66, 332
 Frisque, J. 279, 287, 299 – 302
 Fuchs, J. 273
 Fusco, V. 95, 287, 392
 Gagnebet, R. 268
 Gallo, L. 341
 Galot, J. 24, 25, 301, 358, 411
 Gambino, V. 341
 Ganoczy, A. 212, 214, 216, 218
 Garrone, G.-M. 278, 301
 Gasparri, P. 236 – 238
 Gastaldi, J. 209
 Geoffrey z Vendôme 189
 George, A. 50, 70, 75
 Gerardi, R. 233
 Gherardini, B. 305
 Ghidelli, C. 80
 Giamberardini, G. 104
 Gianetto, U. 341
 Gianola, P. 341

Erio Castellucci

Vysvätená služba

Pohľad na teológiu kňazstva

Z talianskeho originálu *Il ministero ordinato*, Queriniana,
Brescia 2014, preložila Miroslava Bariaková

Vydal Spolok sv. Vojtecha – Vojtech, spol. s r. o., Trnava 2026,
ako svoju 4 462. publikáciu

Edícia *Theologica*, 5. zväzok

Lektoroval Ivan Šulík

Zodpovedná redaktorka Katarína Kročková

Redakčná úprava Milada Čechová

Grafická koncepcia Pergamen

Sadzba Peter Valach

Tlač Ermat, Praha

Prvé vydanie

www.ssv.sk, eVojtech.sk

objednávky: 033/590 77 18

objednavky@ssv.sk

Členská zľava 15 % platí v obchodnej sieti SSV.

ISBN 978-80-8161-610-5